

LO PIT-ROIG ⁽¹⁾

I

Es lo primer cantor del bosch que 's desperta—diu Nauman. La primera claretat de l' auba ha penetrat en la espessor del brancatje, y ja sobre 'l cim del arbre se prepara pera saludar al nou dia, noble, altiu, vibrant com l' artista que sent formarse dintre seu l' himne que ha de brollar d' ell, com las remors en poema sublime, han de brollar del bosch, al pas del vent ó del huracá.

Llavors, quan ja la claror s' ha acentuat, y es ben be de dia, l' aucell canta l' Himne... la Pastoral delicada, vibrant, íntima, senzilla, tendra y conmovedora, que se n' entra al cor, com la cantada popular, fidel ressó de l' ánima y del cor, vivint en lo fresch, conhortador y seré ayret de la montanya.

«Cap cant ha penetrat més endins del meu cor que 'l cant del Pit-roig, l' aucell més amich del home» diu Toussenel. Mentrestant, los demés obrers del bosch, los infatigables Pi-

(1) S' anomena també Rupit. Es lo *Rubicula familiaris* dels naturalistas.

gots, las incansables Mallarengas, lo Formiguer, lo Pica-socas y 'l Respinell, han comensat son jornal en busca de son aliment, treballant fins á posta de sol, lliurant ab est treball d'innombrables enemichs al arbre.

II

L'estiu ha passat. S'acabá lo gran temps d'abundó en que l'aucell, en general, ha disfrutat d'una ben servida taula, d'un menjar delitós y abundant.

L'Aureneta ha marxat á sa estada d'hivern. Lo Rossinyol, la Llisqueta rossinyolenc, lo Teyarol de cap negre, la Piula, tots distingits cantors y molt amants del ínsecte alat y de la oruga,—han marxat també. Marxaren tants y tants d'altres!—

Tots ells tornarán ab la visió d'altras encontradas, y 's regositjarán al tornar á sa veritable pátria. Tots ells revindrán quan la Primavera hagi arribat sobre la vella Europa, y al veure sa Natura altra volta renaixenta, ab la ufanor y bellesa de la juvenesa, y al reveure los llochs més coneguts, esclatarán en un cant d'alegría... Mes nostre Pit-roig no s'ha mogut de la terra que l'ha vist néixer. No ha abandonat á Catalunya per altras terras llunyanas. Valent, prefereix passar l'hivern ab escassetat, més sens anyoransa. Anirá á passar l'hivern á la costa. Allí trobará quelcom de més, més probabilitats de trobar al petit caragol ó ínsecte que necessita, alguna crissálida.

Lo cantor popular no haurá vist altras terras, mes en canbí á la Primavera portará al bosch, l'ayre, l'esperit de la propia pátria. Haurá recullit, allí á la costa, las vibracions de la mar y sa espléndida perspectiva, y allí en lo bosch repetirá en son dols cant los recorts del hivern que serán ben be de sa terra.

Lo Pit-roig encara no ha deixat lo bosch, que si no li ofereix en tots indrets la larva apetitosa ó 'l cargolí delicat, hi troba encara y assaboreix la mora, 'l gers y alguna cirera d'arbós madura.

Mes la Tardor ja regna ab sas cayentas fullas son declinant Sol y sas boyras permanentas. L' insecte dorm en son ou ó en son segon bressol de crissálida, y nostre Pit-roig á qui li falta lo medi de viure, si no del tot, casi casi, baixa á la regió mitja,—las planas dels cereals—y allavors que l' agricultor preparantse pera la sembra, llaura son terror, s' hi arrima pera devorar com esquisit bossí las larvas dels escarbats: (*Melolontha vulgaris*, *Polyphylla fulla*, *Zabrus gibbus*, *Anisoplia horticola*) que ben despertats, acaban de devorar las arrels que encara de la passada cullita troban, y 's preparan pera destruhir las que dintre pocas setmanas, la nova llevar los hi oferirá. Va allí també pera apoderarse de las crissálidas dels esmentats insectes, y d' ous y crissálidas de altres especies. Al camp va, donchs, buscant son aliment, es cert, mes al mateix temps dona al Agricultor lo benefici positiu de la desaparició de alguns centenars ó milers d' enemichs de son conreu.

Mes... l' agricultor, lo terrassá, lo propietari agrícola, estiman al aucell son servey? Ab pena ho dihém. Es cosa que s' ha pogut presenciar una y cent vegadas. Alguns agricultors recompensen al aucell ab un cop de pedra.

*
*
*

Quan l' hivern ha entrat, y 'l fret ha parat la vegetació dels camps, nascuda arrán de terra, reduhint la vida á la arrel; quan la nevada ó la mullena de la nit han refredat més la terra, cap insecte, cap cargolí, cap aliment, donchs, pera 'l Pit-roig, fora de alguna crissálida á sobre de alguna fulla ó branca de fruyter ó verduras. La vida vegetal se troba més desplegada allá per la regió baixa, allá per la costa. Allí va lo Pit-roig. La vinya assoleyada li oferirá algunas crissálidas y potser algunas larvas; las hortas tindrán sobre 'l terror algunas de ditas larvas, cargolins ó crissálidas també, que la terra remoguda posa en descubert. Pels garrofers, atmetllers y olivers, potser espigolará un xich l' actiu aucell, dotat de finíssima vista.

Arribat lo Janer lo fret ha vingut sobre 'l' terror de la costa. Potser la nevada, ha cubert las vinyas y las geladas han empedrehit lo terror arreu. Lo Pit-roig se veu apurat pera trobar son aliment. Allavors es de veure com s' acosta á las pagésias y á las casas dels hortolans, com pica als vidres de sas finestras lo mateix que si demanés aussili en sa extrema situació.

Quin dia será que las portas de la casa s' obrirán pera dar al aucell aixapluch y aliment, en aquells quants dias crítichs en que una alenada de mort s' ha ensenyorit de la terra...

* *

Després dels frets y las glassadas s' ha sentit arreu la amorosa besada del sol portant la esperansa al cor de la Natura. Lo Pit-roig l' ha sentida en lo seu, y ha esclatat ja en un crit d' entussiasme, que ha vingut á ser com un preludi de la Primavera que s' atansa, que l' aucell potser no veurá, mes que vindrá certa y segura pera la terra. Es allavors que 'l cant del Pit-roig curt y breu com es, es rich de poesia y d' esperit. Es lo crit d' esperansa á la Naturalesa freda y abatuda per l' alenada del hivern.

III

Lo Pit-roig porta l' humil plomatje gris, y al pit una clapa roja, signe del valor, del entussiasme, del coratje noble que s' abriga dintre seu. Com á noblesa de sentiments, resulta ser un dels primers entre 'l regne alat. Segons Toussenal, lo Pit-roig es ingénuo, amich de lo just, á punt sempre de defensarlo, prompte sempre á combatre contra l' opressor, sens comptar lo número de sos enemichs. En lo bosch, es ell qui ve á modular son cant aprop del llenyater, del carboner, del serrador ó del pobre que va á buscar lo costal que ha de escalfarlo, demostránloshi sa simpatia.

No hi ha més que mirar la noble expressió del aucell, ex-

pressió de sentiment y valor. Sos negres ulls, plens, vius, grossos, molt grossos y oberts, com finestras, en las que aparson esperit que 's comunica al exterior, sense reserves ni vaguetats. Es la imatge del poeta popular, millor dit, del poeta que parla ab lo cor y entra als cors germans y 'ls emociona ab sa parla espontánea y conmovedora.

*
*
*

Escoltéu la tradició de l' antich poble bretó sobre 'l Pit-roig.

Tres donas, un home y un aucell foren los que al Calvari presenciaren la agonía del Mártir, portador de la llum del Pare Universal. Jesús, sobre 'l cim de la sagrada montanya, veyá 'l mon que anava á illuminarse ab la Ciencia, Verb de son Pare; que es Pare nostre també. Mes... en aquell instant, sols tres cors de dona y 'l del deixeble amat, entre la humanitat, estavan á son costat; l' amavan y comprenían que Ell era l'enviat de la inteligencia, de la voluntat y del amor suprems.

Solzament aquella petita part de la humanitat y un aucell ha pujat al Gólgota mentres l' ha pujat Jesús de Nazareth. Un aucell que ha vist la injusticia humana, que ha comprés que era un mártir que anava á pagar ab sa vida son amor á la humanitat. Una demostració d' afecte, d' amor, sortirá de aquell pit encara de color grís com las demás restants parts de son cos. Potser podrá apaybagar los sufriments de Jesús... Silenciós ha pujat... Quan la Creu ha sigut aixecada, ha volat al front del Diví Mártir y d' aquell front que ja sent la agonía ha lograt arrencarli á forsa de grans trevalls, una espina..... Desde allavors—segueix la tradició—l' aucell te 'l pit rogench en prova de son amor al Diví Mártir.

*
*
*

La Analogía, la ciencia dels Análechs ó semblansas, ha estat y ha de ser una de las ciencias millors del saber humá. La rojor del Pit-roig te ab la característica del aucell una analogía perfecta.

Si l' amor s' ha simbolisat sempre per lo vermell, la ver-

mellor del aucell posada sobre 'l cor, te la perfecta assimilació al ideal del amor en la expressió més alta.

Lo Pit-roig es amich de lo just, de lo bo y verdader. Lo ideal que al home sosté es d' igual naturalesa que 'l sent lo Pit-roig. Noble criatura! Altíssim cor y Esperit recte, germá nostre... ¡quan serás conegut!

Espera, espera, pobre aucell! Encara no ha arribat la hora de que sias comprés y estimat per l' home. ¡Espera! Quan vegin tos descendents que la especie humana visqui agermanada; quan no hi hagi ni odís, ni envejas, ni hipocresía; quan vegis en un ideal d'amor aplegats tots los homes en la fé d'un sol Deu Creador y Providencia ó Amor, allavors, allavors se't comprendrá y estimará!

Espera, espera, noble aucellet! Espera que la humanitat hagi passat del estat de civilisació y 's trobi en lo d' harmonía... Llavors la forsa será dominada per la gracia, la justicia s' haurá identificat ab l' amor y 't trovarás unit al home per un dels raigs de la atmósfera radiant que desde la dona, la soberana criatura, se difundirá en la esfera de nostre planeta.

EMILI TARRÉ

CABORIAS D' UN VELL

SEMPRE 'm vaig pensar que aixó d' anar las senyoras y senyoretas als toros acabaria malament.

Ditxosas las nostras mares y las nostras ávias, que no volían sentir parlar de res de Castella.

Quan veyan pels carrers una senyora massa enflocada, deyan que semblava una castellana.

Quan veyan una casa sense solta, deyan que estava montada á la castellana; y tot per l' estil.

Pero 'ls temps han cambiat y á las casas de Barcelona, molts, per donarse tó, parlan castellá, y 'ls jovenets de nostres dias se passejan públicament fent brasset ab los toreros. ¡Qué havíam de fer nosaltres llavors!

Las nostras ávias estavan convensudas, y ho creyan de fe, que quan un torero moría á la plassa no li donavan terra sagrada.

En quant á las noyas, eran tant pocas las que anavan als toros, que eran contadas, y encara mal vistas.

Quan varem llegir que's feyan toros presidits per senyoretas, nos varem entristir, y pensárem: aixó es matar lo cor de aquells angelets, acostumanlas á veure sanch vessada.

Una madrilenya pot véureho, una catalana no. La una es lleugera; l' altra es pensadora... y cada terra fa sa guerra.

Acostumats en nostra joventut á que tot lo que agradava á

Madrid no agradava á Barcelona, pensarem que aixó fora una moda passatjera, y que d' aquí á poch temps ningú se 'n recordaria; pero si be lo dels toros es fácil que passi, ha succehit lo que 'ns temíam: lo de matar los bons cors de nostras hermosas catalanas, y n' hem vist una trista prova, en una cosa terrible, succehida fa poch.

Uns infelissos han sigut sentenciats á Vilafranca, acudinthi tot lo mon pera presenciar lo terrible acte.

De llunyanas terras, ab carros, cotxes y á peu, vingué gent de totes menas.

Fondas, hostals y casas de vendre, quedaren plenas y acabaren las provisions.

Cap festa major, cap fira, s' ha pogut comparar may ab alló, y fins las flecas acabaren lo pá.

Alló va ser una veritable festa major. Pero la nota més discordant, la que cridá tristement la atenció, fou que entre la gran gentada que presenciava la sentencia, s' hi veyan los elegants sombreros de senyoras y senyoretas, esgarriadas, no hi ha dupte, pero que no teníam cap necessariat d' anarhi.

No pensém que cap d' aquellas fossen las que havíam anat als toros; pero una cosa porta l'altra, y aixís com no fa por veure á un torero ferit, no fa res lo presenciar una sentencia.

Quan en nostra joventut, si en dias en que la justícia humana exercía son trist ministeri, haguessém preguntat, no á cap dama encopetada, que ni pensarhi, sino á una honrada menestrala de botiga:—Escolti, senyora Pepa, ó senyora Laya: ¿ha anat á veure la sentencia vosté?—la matrona 'ns hauría respost enfadada:—Per ventura 's pensa que só una xinxa de la fàbrica, ó una de poch més ó menos, per anar á semblant lloch? Vagi en nom de Deu!—Y li hauríam tingut de demanar perdó de la ofensa, ó no'ns hauría mirat la cara may més.

A nous temps novas costums, y per aixó are las caborias dels vells ja no serveixen. Pero lo cert es que quan nostres cabells nevats eran negres ó rossos; quan teníam al cap la curulla y eram molt joves, de segur que cap de nostres companys, los quals la major part, sino tots, son al cementiri, no hauría anat á cercar sa promesa ni á cap plassa de toros, ni á la esplanada ahont s' executavan las sentencias.

¡Preocupacions dels vells! ¡Qué hi farém!

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA

LO DIA GRAN

POESÍA GUANYADORA DEL PREMI OFERT PER LA FAMILIA DE DON
JOAQUÍM VAYREDA, EN LO CERTÁMEN D' OLOT DEL ANY DE-
RRER.

Los astres del espay no guspirejan,
ni un ser vivent ja l' univers habita,
y sembla 'l mon la gegantina ossera
de sers humans, que en lo carner reposan.

Tot ha deixat de ser, ha sonat l' hora
de cumplirse 'l decret inescrutable,
del Deu ofés, tornant á tots los homes
á la pols y al no res, d' hont los va treure.

Tot resta mort, tot ha callat, de prompte
com tró d' estiu que 'ls penyalars sotraga,
la veu de Deu ressona en las alturas,
y 'l *fiat* criador, de nou pronuncia,
que 'ls cossos morts á nova vida torna,
y á ser jutjats en Josaphat, los crida.

Com vols d' aucells que de las valls s' aixecan,
com boyras foscas que en l' espay s' endinzan,
aixís los homes á milers se juntan
y als peus del Jutje, tremolant, se postran.

Calla sa veu la penetrant trompeta,
y un ángel del Senyor las fullas tomba,
d' un llibre inmens hont s' hi llegeix escrita
l' historia de cada hom en claras lletres.

Sos vicis y virtuts cada hu hi contempla,
sos crims y sas passions y bonas obras
borrats los uns per llágrimas contritas
constants los altres per la impenitencia.

Jutje y reo es tothom á la vegada,
y á sí mateix cada hu lo fallo 's dicta,
de pena ó goig, de sufriment ó gloria,
de cel ó infern que ha de durar per sempre.

Llavors, confosos, críts y plors s' aixecan,
d' esgarritansa y de plaher alhora;
y á la dreta de Deu los bons s' acoblan,
fugint dels mals com d' empestada lepra.

Y santas verges, confessors y mártirs,
un cant entonan d' alabansa eterna;
com á resposta al mot de *benedicti*,
ab que, salvantlos, Deu los anomena.

Y allá en l' esquerra del Etern, ayrada,
com fullas secas que 'l mestral s' emporta,
aixís s' arrastran, gemegant ab furia,
los condemnats, que 'l mot de *maledicti*,
que al foch los dampna, flastomant escoltan.

De bat á bat l' infern desclou sa gola,
y apilotats los pecadors se draga,
que, folls, á son pregon se precipitan
com temporal d' enverinada pluja.

De pal á pal lo Cel sas portas obra,
y á cents y á mils, són los salvats qua hi entran,
entre 'l concert armoniós dels ángels
que al colomar, com blanchs coloms se 'n tornan.

Tanca sa porta 'l Cel, l' infern sa boca,
per no obrirse may més, per tots los segles;
y allá en lo soli del Etern comensa
per no acabarse may lo cant del *Requiem*.

ANGEL GARRIGA BOIXADES, PERE.

AMOR FOLLA

Si t' he estimat y si t' esfimo encara
no ho preguntis, amor, que desde l' hora
en que mos ulls vegeren ta figura
jo donaría sols per tu, ma verge,
ma vida, tot mon ser, la gloria tota
que m' espera en lo cel. Y si Deu fora
un paradís tot ell plahier y ditxa,
hont may s' hi conegués dols ni tristesas
crearía per tu, ma enamorada.

Mes só un cantayre, y sols puch oferirte
un aplech de cansons amorosetas
y un cor enamorat de ta hermosura.

Y es ay! ningú fa cas de la cigala,
y la cigala soch que reb en cambi
de sas cansons un *féuse enllá* ab despreci
en lloch d' un *Deu vos guard* ab veu amiga.

Per tu vaig somniar, donzella hermosa,
 ilusions, esperansas, tot á l' una,
 dintre de mon cervell llavors brollaren,
 y tots mos pensaments per tu sigueren
 y solsament per tu mon cor batía
 y sols per tu va sospirar ma boca.

Y un dia á cau d' orella jo vaig dirtho
 que t' estimava molt, que t' adorava
 y tu, abaixant lo cap, *també* digueres
 y 't vares allunyar, y des llavors
 al véurem aprop teu sempre fugías
 diguent: «ja penso en tu mes no t' acostis».

Després, prou m' ho han contat tas companyonas,
 que sols era un engany tot lo que 'm deyas,
 qu' eran paraulas falsas—¡tu ho digueres!—
 un *féuse enllà* ab despreci á la cigala.

Pero aqueixa cigala may almoyna
 vindrá á buscar d' amor, enorgullida,
 no torna allí hont las portas li barraren.

Mes ab tu, ma estimada, nit y dia,
 ab tu jo pensaré, qu' inútil fora
 lo volguerte oblidar, perque t' adoro,
 perque t' estimo més que tot, ma bella.

Y encar que no te 'l diga altra vegada
 guardaré eternament l' amor que 't porto.

Y, si Deu m' obra 'l cel, segles y segles
 eternament postrat al peu del Soli
 per tu li pregaré, per tu, ma bella.

¡Y tot per despreciar á la cigala!

¿Que 'n farías de tancarte
dins ta cambra ab pany y clau
si á deshora y de puntetas
vingués l' amor á trucar?

Mitj dormida, mitj desperta
prou t' haurías de llevar
y á cada truch á la porta
t' hi anirías acostant.

Si l' amor ab sas paraulas
te pregués, com l' amor sab,
á darrera de la porta
t' anirías sofocant.

Y vermella, mitj plorosa,
ab lo cor talment nuat,
un ditet dessobre 'ls llabis
los ulls baixos, tremolant.

Prou la balda llevarías
y girarías la clau
y obrirías cor y porta
al amor de bat á bat.

FERRÁN AGULLÓ y VIDAL

DEVANT DEL CANIGÓ

¡Magnífica cortina!
brodada de penyals! oh Pirineu!
Escala gegantina!
sócol amplíssim d' un altar de Deu!

Vinch á tas valls gemadas
com la sedega dayna als teus estanys,
portant enamoradas
las penas mevas dels teus dolços planys.

Tombat entre carlinas
com entre verns un rossinyol dels teus,
las puntas diamantinas
dels teus puigs miro coronats de neus.

Avuy, que 'l sol las banya,
veig com al cim s' hi trenca sos raigs d' or.
Si 'ls uns cauhen á Espanya,
¡d' altres vola més lluny la resplandor!

Del Rosselló y Provensa
regala 'ls prats florits y lo cel blau
eixa desglassa inmensa
de la mateixa neu que assí dalt cau.

Provensa y Catalunya,
com dos fillas bessonas d' un gran rey
que 'l mal fat las allunya,
seuhen als peus d' eix Canigó tan vey.

Los fils d' ayguas glassadas
de sos vessants, encatifats de flors,
son llágrimas ploradas
en lo neguit etern dels seus amors.

Sento sas cançons dolsas
d' anyorament y d' esperansa ensemps,
quan, verdejant las molsas,
hi niuhan los ocells en lo bon temps.

A dalt d' eixas colladas
la perdiuheta blanca hi veig lluhir,
y escapsan las remadas
son regalat herbey ans de florir.

¡Quí sab si 's cridarían
las dos germanas que atuheix lo dol,
y, com coloms, sos cors hi volarían,
per abrassarshi quan se pon lo soll!

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR

LA MEVA TAULA

AL BON AMICH, L' ESCRIPTOR JASCINTO M. CAPRELLA

Voy—va cridar lo mosso corrent cap á la taula més con-correguda de la seva demarcació.

—Aboca, Llorens—deya 'l pianista; sempre 'l primer d' arribar.

—Desseguida!

—Estich cansat, noy; vinch de donar una llissó aprop de las Salesas... Es un matament... Créume, no 'n vulguis ser may de pianista tu.

—Tantsevaldría... Tampoch sabría com posarmhi... Voy!... Veyám; veig que per allí cridan...—

En Llorens, lo mosso més campetxano, y 'l més ben plantat també, del café, deixá sol al pianista. Aquest, un jové de totas prenas, alt, de bona figura, músich de bona fusta y modernista *enragé*, fins al punt de fer la guerra declarada á tots los que en aquella taula sostenían las excelencias de la escola antiga ó italiana. Trempat en extrém, coneixía un xich de cada cosa y se li endevinava, desseguida de tractarlo, una vi-vesa y un cop d' ull que donava gust: de res podían parlarli,

que no sapigués contestar ab més ó menos seguretat. En fi, un *estoig*, com se sol dir.

Quan comensém lo nostre article eran dos cuarts de deu de la nit, y la taula tenia ja quatre dels concurrents de cada dia; entenémnos: cada dia dos cops, per lo menos, que 's donava 'l cas de donarhi també una passadeta al dematí per veure quinas noticias hi havia de *Melilla* ó á com estavan las *Cubas*.

En *Vidalet* (aixís li deyan al pianista, reduhintli en proporció lo nom de Vidal que duya, de segur porque trovavan lo diminutiu més afectuós y familiar), en *Vidalet* havia tocat bon rato há la primera pessa: un tros de *Lohengrin*, y per si era bonica ó lletja aquella música, ó si en Wagner era un *tal* ó un *qual*, ja s' havia armat entre 'ls eterns discutidors de la taula: don Paco, (un concho que 's tenyia 'ls cabells y assegurava que no s' havia volgut casar may porque las donas totes li havían fet fástich sempre, desde petit) y en Soldevila (un jugador de billar impertérrit que 'n donava deu á acabar á trenta, á qualsevol que 's presentés y ab tal diversió se feya ben be pels gastos, porque anava casi bé sempre bastant curt de *Panís*). Don Paco y en Soldevila, donchs, ja se las havían tingut, apropósit de Wagner. Lo de menos era 'l motiu de la discussió; lo que calia es que la discussió no faltés, encara que á falta de assumpto (cosa impossible) se 'ls hagués presentat la cuestió de las banyas que fes la lluna, per dir lo primer que se 'ns acut.

—¡Válgam Deu, don *Paquirris!*... y ¡qué redimoni hi entén vosté ab la música Wagneriana!

—¡Fugiu, que ve la patúm de Berga, tocant lo sach de jemechs!... Presumit del diastre!...

—¡Jí, jí, jí! Que s' hi vol jugar que no sap lo qu' es una *fusa*.

—Una *fusa*?.. Una fusal Y un *fús* també sé lo que es, senyor setciencias!...

—¿Ja hi som?.. ¡Vaja, que hi haji ordre... que avuy no crida ningú á n' aquesta taula!—exclamá un nou concurrent; lo número cinch de la colla. Figuréuvos un molí de vent que enrahoni; poséuli unas calsas estretas, de cuadros casi bé tan grossos com los de ca 'n Parés; un paltó esfilagarsat y de *tots colors*; una hermillilla *negativa*... es á dir, ab més adobs que

trossos bons de roba; un corbatí que semblava una lligacama de pobre, y un barret de forma de canti y de coloració consemblant al paltó que 's deixa anomenat. La edat del que vos presento es un trenca-caps més difícil d'endevinar que la de cada una de las prendas (diguemho aixís) que 'l guarneixen. Tant ne pot tenir cuarenta cinch, com vint y vuyt. No mirém prim, y sapiguém lo que convé y es que enrahona per *setze* y encara no 'n fa prou via per desengolir tota la *ciencia històrica* que porta sota aquell barretot de forma estrafalaria; ciencia apresa (ja que no *pahida*) per ell mateix á copia de llegir novelas per entregas, romansos de l' antigó ó historietas de totas las parts del mon; ab lo que resulta un erudit de *café* que no 'n volguéu un altre, y un sabi de *carreró* que may n' encerta ni una de las molts que s' empatolla d' un cap de dia al altre. Ja suposaréu per lo vestuari d' aquest feligrés, que no es cap capitalista ni molt menos; basta dir que de *sabllassos* de quinze céntims per munt (los quinze céntims *per un sello per no descambiar*) n' havia pegat á dotzenas á tots los de la taula y fins á n' en Llorens (lo mosso). Lo que no obstava porque ell prengués dos cops cada dia lo seu *cafetó* (com ell ne deya).—«Aixó sí; m' estaré de l' escudella y dels sígrons si voleu y tot; pero la *consumació* al *Español* ningú me la *quita*.»—Y aixís ho feya en Marqués (nom irónich de sobras) y ell se pot dir qu' era la verdadera *nota* indispensable d' aquella taula de marbre blanch.

Lo mosso aixís que vejé que arribava en Marqués, encara aquest no tingué temps de fer las estemituts precisas en ell per dir las pocas paraulas que ja sabeu, que ja li tenia al devant la tassa, copa y demés endróminas de reglament.

—¿Vol aquesta apuntació de deu rals?... Es un vuyt mil cinchcents trenta—digué en Llorens tot maniflejant per la taula ab la *vagilla*.

—No 'l vull: acaba en zero—respongué molt sério en Marqués.

—¿Y si no hi acabés?—preguntá 'l pianista.

—¡Oh!... Si no hi acabés... ja se 'l quedaria vosté per mí: mentres anessem á partir ab las ganancias.

—¿De bo? ¡Quin estornell!...

—¡Ala, ala, *vagneriano*, menos fer anar la llengua y més los dits, que ja son prop de tres quarts y vosté s' hi adorm.

—Ja hi vaig .. ¿De qué entrém ara, senyor Malet?—preguntá en Vidal á don Paco.

—¿A mí m' ho pregunta?... Deixim acabar aquest article d' en Castelar y no m' amohini... Que ho digui en Soldevila!

—No; aixó en Marqués, en tot cas, qu' es un filarmónich de punta—respongué en Soldevila.

—Be ¿en qué quedém?... Si m' enfado massa, toco un tros de la *Verbena*.

—Tampoch m' aniria malament... Sempre m' estimo més aixó que aquells devasalls de notes y esgarifaments de melodías del seu predilecte—digué don Paco.

—¡Ah! inepte!—replicá ab tó de llastima en Vidal, mentres obría 'l caixó de la música per treure lo que més á má li vingués.

—¡Ey, don Paquito! No 's destorbi ab aixó d' en Castelar, que 'l sol de l' armonía va á fer soroll d' aquell que molestava menos á Napoleón, l' héroe de «Pavía».

—¡Anda, *mano*!... Ja l' ha clavada!—digué l' interpelat á cau d' orella á son vehí, en Soldevila, que s' entretenia en fer una cara de dona ab la llapidera damunt lo marbre de la taula.

—¡Bona música!—exclamá 'l personatge número sis de la colecció, tot assentantse com aquell que arriba á un país conquistat.—

Era la *creu* ó 'l *revés* de la medalla quina *cara* formava l' espellifat Marqués. Ni més ni menos que un *corrido*, mitj elegantó y tot; ab la seva flor al trau, cara alegre y satisfeta, ni lleig ni guapo; unas patilletas ab dotze ó catorze anys á cada una, bigoti rossench y barret de moda.

—¡Toca-tardá! al menos no alabi aixó, que no val la pena!—replicá á la exclamació d' arribada del elegant l' incorregible conco, parlant per la marxa del *Tanhaüser* quins compassos acabava d' atacar lo pianiste.

—¿Qué diu ara que no alabi aquesta marxa!... Si es la suma precisió dels acorts ben trovats!... Si es un primor musical... Si...

—¡Uy... uy!... ¡quina mallarenga!—proferí 'l senyor Malet, que no podia llegir be ab aquella veubeta escardalencia y

llepissosa del filarmónich.—Sembla que vol pendre l' ofi de perorar al nostre ínclit Marqués.

—¡Qué hi ha de la meua peroració!... ¡Sembla que se 'n burli!

—No, que se 'n riu—digué en Soldevila tot esborrant lo nas de la figura, que li havia surtit d' esberginia primerenca.

—¡Calla!—reprenqué 'l bohemí de las historias, fent donar dos ó tres toms als brassos. Ara m' adono de que en Riudor no compareix... Volste jugar que ho ha fet porque es lo seu sant...

—¿Lo seu sant?... Just: lo patró dels ases: disset de Janer —afegí don Paco.

—¡Quín sátropa... Ja li contaré un cuento jo!...

—¡Oh! be prou que n' hi conteu—digué l' elegant que no havia obert més la boca per rahó de tenir molt més los ulls fixos en una certa taula de més enllá, cap á la dreta, hont acabavan d' asséures una senyora de bon regent y duas senyoretas molt ben vestidas y d' aquellas que fan rotllo desseguida.

Una d' ellas, la més aixerideta y vivaratxa, no treya'ls ulls de la taula dels artistas.

L' elegant de las patillas estava més estufat que un *pavo real*, porque no podia menos de suposar qu' era ell l' únich é indispensable blanch d' aquellas llambregadas de la xicota.

—Vaja, que ja es *feta*—digué ab tó sentenciós lo senyor Malet quan s' hagué empassat *El Globo* qu' estava llegint, després d' un ratet en que havia quedat observant las manio-bras del fulano de la flor al trau.

—¡Pse!—apuntá aquest.—Jo no 'n tinch pas la culpa si 'ls hi xoco.

—Calléu, que vé en Riudor!

—¡Buenas, caballeros!

—¡Ola, xarman!... Ditxosos ulls!...

—Quinas horas, senyor beneficiat!

—Que per molts anys!...

—Llorens!... Escolta: tot aixó está pagat... No cobris res de ningú, ¿ho sentis?—

Lo mosso 's posá al corrent de lo que li deya en Riudor y pescá totseguit lo motiu d' aquella esplendidéu.

Mentrestant en Marqués pensava: «Aixís com aixís jo tampoch haguera pagat...»

En Riudor, sens assentarse, corregué cap á la taula en que 's veyan las tres donas de qui vos he parlat.

—¿Qu' es alló, qu' es alló?—preguntá don Paco en veu baixa al *anfitrión*.

—Res; una *amiga*.

—Vaja, truhan; ¡que per molts anys!...

—Home,—digué 'l jovenet de las patillas á qui tots anomenavan *Manolo*—¿qui sab si hi ha alguna plassa vacant de pensionat á Roma actualment.

—¿Per qué?

—Per en Soldevila... Veig que está tant preocupat dibuixant no sé quin retrato...

—Amich Manolo, no 'm surt: he comensat fent la cara de una rossa, coneguda meva, y ara m' ha resultat un guardia civil... ab bigotis y tot.—

Los concurrents rigueren de valent per la sortida. En aquell moment acabava sa tasca en Vidaler...

—Vaja, no hi estich ab aixó—feu don Paco, tot plegant *El Globo*.—Ara resulta que l' exércit més poderós d' Europa es l' alemany.

—Vaya si ho es!—assegurá en Riudor, sens fer cas de la conversa perque estava en *correspondencia* ab la *amiga* de l' altra taula.

—¡Alto!—saltá en Marqués.—Aquí no 'ns expliquém prou clar... Ja veurán: sí; segons per quin costat se miri, *aquí* te rahó... L' exércit alemany desde las novas reformas, y en virtut de la moderna lley d' armas de Bismark sembla que compta ab un milió y mitj de individus, mica més mica menos...—Y al fer constar aixó, pegá tres ó quatre cops de puny demunt la taula.

—¡Tiva!—exclamá en Soldevila.

—Un milió y mitj: ho sé de bona tinta... ¡Uy! A mí 'm podrán ensenyar de fer redolins, que lo qu' es las materias históricas las tinch pel cap dels dits... Endemés, sí; baix lo punt de vista del número—afegí 'l perorant fent mitja dotzena de molinets ab los brassos;—no veig, perque fora una ton-tada negar la importancia de l' exércit de Guillém II... Bueno; pero aixó no vol dir que ab tot y ser tants, deixessin de ser uns

panotxas y uns tabalots en lo tocant á fer la guerra... Los francesos haguessen anat més be de quartos de lo que anavan, pobre gent!... Altre gall li haguera cantat á Napoleon, que no s' haguera trovat ab lo seu *Austerlitz*, ni ab santa Elena que va ser lo que 'l va reventar... Napoleon sí que 'n sabia... Mireu: la ciencia de la técnica militar y 'ls coneixements universals que possehia baix lo punt de vista estratègich li feyan una nova naturalesa... Prou que ho sabém tots que Molière y 'l mateix Chateaubriant lo van sabatejar, no per més coneixements sino per pega!... ¡Ah, si no hagués sigut la pega!...

—Begui, Marqués!—feu don Paco, que patia per los pulmons del exaltat cessant.

—No, gracias; no fa falta... Bueno; donchs en aquest cas lo que convé precisar es lo número exacte dels soldats prusians... En lo ben entés que...

—¡Mistos!... ¡Noticierol!... ¡Imparcial!... ¡Liberall!...—interrompé un xicot dirigintse al orador.

—Fuig d' aquí... Ximple!—digué aquest, traguentse del devant al importú.

—Te rahó, Marqués, te rahó—feu en Riudor volguent calmar la febre parlamentaria del cessant.

—Y no n' he de tenir!... La cuestió está en fer las distincions históricas que fassin falta. Veliaquí!

—Bueno, senyors; jo sento anármen—digué en Riudor alsantse;—poden continuar, que tinch una mica de feyna.

—Be 's veu prou que la tens!—feu en tó rioler en Soldevila.

—Vaja, alante guapo!... Y que las logri felissas—digué don Paco.

En Riudor s' allunyá, reunintse al cap d' un moment ab la familia de qui havém parlat. Lo gomós, vegent aquella maniobra, va quedar blau.

—Mira, mira, 'l gatamaula!—saltá per sa part, lo pianista.

—Qué li sembla!—afegí don Paco.—Aixó se 'n diu ser un jove aprofitat.

—Y tal!—respongué 'l gomós.—Ara li tocará pagar lo gasto.

—Vamos, que ja l' haguera pagat de bona gana vosté, mentres haguessin sigut aprofitadas aquellas miradetas que llensava cap á la taula, ¿no?

—Tant se me'n donan las tals miradetas cuytas com cruas.

—Y á mí qué 'm conta vosté!... Prou greu que li ha sapigut.

—Nada, nada!...—feu en Marqués—¡cosas de la joventut! Vol fer lo favor, don Paco, de deixarme cinch centims?... No tinch menuts...—¡Ep! ¡Noy!... Porta 'l País.—

RAMÓN MATEU

MÚSICA

À MARÍA LLUISA GÜELL Y LÓPEZ

Totsol, desterrat camina
per la terra un Serafi:
sospirant pel Cel que anyora
surt de la ciutat d' Assís:
—Ciutat, me temptas debades:
no vull los palaus que 'm mostras,
no vull joyells ni vestits
ni vull entrá' en tos jardins;
no 'm vull aturar ni asseure
fins que siga al paradís!—
Per arribarbi, camina,
camina de dia y nit:
remors del mon no l' aturan;
remors del Cel, exes sí!
Quín salt lo cor aleshores!
Cóm s' atura y cóm somriu
no bé sent algú que parla
la llengua del seu país!...
Quan sent un' arpa que prega,

queda absort y embadalit;
si sent cítares que cantan
escolta atent y somriu;
queda estátich quan sospiran
salteris y violins,
y ab lo plor de les violes
hi barreja sos sospirs!...

Quan sent les trompes del orgue
que ab sos sons fan estremir
l' ampla volta y les pilastres
del vell temple bisantí,
llavors, quan ab los cántichs
que hi ressonan per dedins
sembla 'l temple un vell Profeta
conturbat pel remolí
bullidor de salms y cántichs
que regolfan dins son pit;
aleshores, quan la flauta
melosa apunta 'l motiu
d' un cantar, quan les violes
lo reprenen, y 'ls clarins
lo van glosant y 'l florejan
ab tremolosos sospirs
les tenores, quan lo cantan
á veu plena 'ls cornetins
y les trompes, y ressona
dins lo temple com un crit
d' *Hossanna!* que omple, esbombantse,
cels y terra y fa escriuir
les osseres... Aleshores,
mentres dura 'l cant diví
del orgue, tot escoltantlo,
lo desterrat creu sentir
lo sospirar de les cordes
de l' arpa d' or de David,
los cantars amorosíssims
que volan per los jardins
de Sulamita, 'l cant místich
dels Angels que dia y nit

en processó van y venen
de la terra al Paradís,
les canturies que hi reflan
á tothora 'ls Serafins,
la veu dels Kerubs que axecan
un himne al Etern, lo crit
d' *Alleluya!* ab que hi responen
tots alhora 'ls esperits
puríssims dels chors angélichs,
lo só vibrant dels clarins
dels Arcàngels, la pahorosa
remor y tronant brugit
del carro de Deu que passa
fent tremolar los abims!...

.
Y axís que l' orgue s' atura
de cantar, quan van morint
ses veus dolces y s' apagan
los cántichs..., lo Serafí
desterrat també aleshores,
lo mateix que 'ls cants divins
que s' apagan y esmortexen,
defalleix y 's va esmortint:
—¡Oh cántichs!—diu ab veu dolça
mitj trencada pels sospirs—
¡oh cántichs armoniosos,
per qué volau y fugiu
dexantme dins l'espantable
silenci d' aquest abim?...
Dins eix avench ¡oh armoníes!
veniubi sovint, sovint;
remors del Cel, devalláuhi
per alegrar mon cor trist;
¡oh Santa Música, báxahi!
y vina á parlar ab mí,
tu que parlas lo dolcíssim
llenguatge del Paradís!

A LA VERGE DE MONTSERRAT

¡Quánt desitjo, moreneta,
visitarte en ton palau
assentat sobre las brenyas
del histórich Montserrat!...

Diuen que dintre sas covas
cortinaïjes van formant
las ayguas que degotejan
en sos espays ignorats!...

Ab quin goig admiraría
eixos encantats palaus,
hont sols del vent y de l' aygua
s' ouhen los salvatjes cants!...

¡Quín magestuós espectacle
si l' uracá rebramant,
penetra en sos foscós àmbits
pels llampechs il·luminats!...

¡Oh, com deu roncar ab ira
l' alé de la tempestat,
per eixas salas inmensas,
per eixos antres tan grans!...

Quan la pluja acompanyada
dels trons y del llamp fugás,
ab lo seu eco que aterra
va pel espay ressonant!

¡Qué hermós ha de ser postrarse
á tas plantas verginals
y ab tan grandiosa armonía
la *Salve* ab tot cor resar!

Resar, com feren un dia
tants renombrats soberans,
baixat l' humil front en terra,
ab ta grandesa humiliats!...

Resar, ¡oh tendra mareta!
com may he pogut resar:
mirantme en tos ulls benéfichs,
espills d' amor y de paul!...

Resar, recullit lo cor
y 'l pensament elevat,
y contarte mare hermosa,
mas penas y fatichs tants!...

Los dolors, ¡oh Verge Santa!
que m' han lo cor trossejat,
com han escaldat mos ulls
llágrimas de desenganyis!...

Desitjo plorar, mareta,
desitjo plorar; mes ¡ay!
secas las fonts de mos ulls,
no 'm deixan ja més plorar!

Tu me tornarás ¡oh Verge!
la calma que m' han robat
en lo camí de la vida
mas il·lusions terrenals!...

.

¡Oh! quant desitj, moreneta,
visitarte en eix palau
qu' escullires, amorosa,
per ditxa dels catalans!...

¡Oh! quant podré, Verge pia,
admirar ta magestat,
sentada sobre las serras
de la montanya més gran?...

Mes, ¡ay!... no podré oferirte
vestits ni mantells daurats,
ni coronas ni altres joyas
de perlas y d' or brillants!...

¿Qué t' oferiré alashoras,
Madona de Montserrat?...
¡Qué més donarte podría
un trovador que sos cants?...

† ENRICH CLAUDI GIRBAL

(De *Lo Trovador del Onyar*.)

A LA MEMORIA DE NOSTRE MALAGUANYAT RECTOR

MOSSEN JOAN PLANAS Y FELIU

¡Tot en val! Los cuydados amorosos,
cercantli la salut,
de la mare y germans més carinyosos;
de la ciencia 'ls afany, prechs fervorosos,
¡en va tot ha sigut!

Ha mort nostre Pastor, nostre aymat pare:
¡quina desolació
impresa en tots los rostres se repara!
¿Cóm no sentir lo dol que 'ns aclapara?
¡Deu meu, si era tan bo!

Era tot sentiment y tot dolcesa,
consol del afligit;
espill d' humilitat y senzillesa,
y de ternura y caritat encesa
un niu era son pit.

Dintre son noble front neguitejava
aquell clar pensament
que ab tantas ricas joyas s' enjoyava,
y en las ninas dels ulls li fulgurava
la fama del talent.

¡Y l' hem perdut! La Mort contant sos dias
gelosa nos l' ha pres:
de novas creacions las melodías,
endressant á Jesús tendras follías,
no 'ns donará may més.

May més, may més sa lira regalada
cantará la tristor,
ni 'ls planys d' aquesta vall infortunada,
ni l' afront d' una nina abandonada,
ni 'l maternal amor.

Mes ditxós ell: sens dubte ja reposa
al Cel, nostre destí:
si de la Gloria las dolsuras gosa,
de sa estada en lo mon tan fatigosa
¿per qué plorar la fí?

Ditxós, oh sí, ditxós, que en eixa vida
no 'l natrará crudel
de la rancunia vil cap més punyida,
ni li dará la enveja malehida
á beure ja més fel.

ENRIQUETA PALER Y TRULLOL

LO NOY DE LA MARE

Es la cansó immortal, la cansó de la tendresa, la cansó de la esperansa, y, entre totas las cansons de la patria catalana, en aquets temps solemnes de reivindicació de totas las nostras cosas, lo que 's fica més endins, lo que mou totas las fibras del nostre cor y humiteja 'ls nostres ulls. Las cansons populars catalanas forman una riqueza musical que'ns envejarán, quan sia ben divulgada y coneguda, tots los pobles de la terra; pero d'aqueixa riqueza, d'aqueix incòparable tresor, lo millor diamant, la més hermosa joya es lo *Noy de la Mare*. Lo Mestre Aguiló diu que *las nostras cansons populars están consagradas per l'amor maternal*, totas, totas las que forman aqueix riquíssim tresor, pero en aquesta consagració hi figura, no com la primera, sino com la més essencial, sense la qual las altrás potser no existirían, la cansó del *Noy de la Mare*, nascuda al mateix compás del bressol.

La vulgarisació que com á las altrás, més que á las altrás, porque aquesta havia durat més, no havia fugit may dels llabris de la gent ni á dalt ni á baix, ni en lo palau ni en la cabanya; la vulgarisació, que l'havia més ó menys enlletgida ab

la pols del descuyt y del poch mirament, may ha pogut llevarli l' encís. Y no solament ha pogut salvarse, com moltes de las altrás, d' un amenassador oblit, sino que á través de totas las modas y de totas las innovacions, á través de totas las ideás que han malmés lo cor del poble y han somogut las arrels de la societat, aquesta cansó ha viscut fresca, sempre inalterable, al peu del bressol del infant que l' ha cantada avans de rompre á enrahonar. Pot ben anomenarse á aquesta cansó *la cansó eterna*, la de totas las generacions, la de tots los sigles. La llengua catalana, vigorosa y resistent, que ha aguantat totas las tempestats y 'ls trastorns de tanta corrúa d' anys que han posat á prova sa existencia, no morirá may mentres visca aquesta cansó. Y ja no 's parlará en catalá en lloch, ja del nostre idioma estimadíssim no 'n quedaria memoria, qu' encara 'l *¿qué li darém al Noy de la Mare?* viurá, y viurá ab ufana y hermosura, salvant ab las quatre paraulas de la seva lletra la llengua secular del Rey Conqueridor.

Aquesta cansó, qu' es de tot l' any, que en los dominis de la nostra parla potser no hi ha un moment del dia ni de la nit que no floresca en uns llabis y que, si fos possible, la sentiríam en un instant mateix en milers y milers de bocas, aquesta cansó es la cansó essencialment cristiana, la cansó de Nadal, la de Betlém.

La creencia en que la Verge María cantá al peu del bressol del Infant Jesús la cansó del *Noy de la Mare* sembla que forma part del *credo* del nostre poble. Entre sas galindoynas cullitas may podrà 'l *folk-lore* ensenyar una flor més fresca ni més vívidora. En los mateixos carrers de la populosa Barcelona, hont, més que las corrents castellanistas, prepondera l' influencia cosmopolita de que son víctimas totas las grans ciutats que veuen perdre miserablement lo llur antich caràcter; en los carrers de Barcelona, quan s' acosta Nadal, la cansó del *Noy de la Mare*, sortint del sagrat de la llar, rumbeja sa melodia somniosa en boca dels músichs ambulants que han perdut la divina llum del sol y demanan l' almoyna al tranzeunt recordantli ab la paraula y la cansó la proximitat de la gran diada, de la diada clàssica de l' alegría, de la diada clàssica de la caritat, porque fins los cors més frets y desnatu-

ralisats se recórdan en tal dia de que hi ha pobres y senten remordiment de que, mentres son tants los que poden nadar en l'abundancia en aquesta solemníssima festa de la llar, hi haja privacions y miseria, hi haja cors oprimits y ulls que ploran y llabis á qui l'amargura de dins priva d'endolsirse ab las tendras notas del *Noy de la Mare*, d'aqueix *Noy de la Mare* que tot un poble canta al peu de son bressol al Redemptor del mon que acaba de náixer, *imitant* y *acompanyant* á la Verge María.

No hi ha més escayguda comparansa que la de comparar la nostra vida ab una barqueta que corre 'ls mars del mon pocas vegadas quiets y serens. En aquesta barqueta, per ineludible lley, nos hi posa la nostra mare, que 'ns entrega aixís al nostre providencial destí á las lluytas de la existencia. Aquesta barqueta es lo bressol. Los anys primers de bogar en aquesta barqueta corren tranquils y assossegats. Hi ha qui dirigeix lo timó, qui espía 'l temps y 'ls esculls, qui vetlla per nosaltres. Tením al costat á qui fa més que tot aixó, á qui 'ns endolseix encara aqueix benestar adormintnos en lo somni dols de las cançons populars. Aquestas cançons venen á esser com una historia que á la bestreta 'ns fa la nostra mare en totas las tempestats de la vida. Perque en aqueixas cançons hi suit tot: los goigs y las amarguras dél home, sos recorts y sas esperansas y, sobretot, sas nombrosíssimas y revolucionarias passions ab las quals ell mateix fa un intern de la seva existencia. Y aquesta historia es cabalment l'única que creurá l'infant quan será vell. ¡Ah! quánta filosofia enclou, y no ho sembla, aquell adagi nostre que diu que *criaturas naixém y criaturas torném!* Y es que verdaderament, quan ha nevat sobre 'ls nostres caps y ha minvat l'ardor de la sanch qu'encengué la juvenesa, totas las cosas del mon se veuhén ab més claretat, totas las ficcions y convencionalismes apareixén als nostres ulls ab tota la llur deformitat y 'ns fem creus de que haguém pogut viure anys llarchs víctimas de tant grans enganys. ¡A quán poca cosa 's reduheix la nostra vida! A aprendre per l'experiencia, es á dir per nosaltres mateixos, lo que, cantant pera alegrarnos, nos ensenya la nostra mare mentres som al bressol. Sí, las cançons populars ab que ella umple las nostras orellas y alegra 'ls nostres cors d'infants son com un

compendi de tota l' història humana que alashoras no sabem comprendre.

Pero aquestes cançons, aquesta història, no venen sino després del *Noy de la Mare*. Perque únicament aquesta pot esser anomenada la cansó del bressol, la cansó del infant. La lletra, quan s' es adulterada, es germana bessona de la melodia.

*¿Qué li darém al Noy de la Mare?
¿qué li darém que li sàpiga bo?*

¿Cóm ho farém pera tenirlo content, per acallarli 'l plor que li mouhen las molestias primeras de la vida, las molestias físicas, preludi trist de las penas morales? ¿Qué li darém, després que ha rebut la llet maternal, pera acabarlo de satisfacer, pera acabarlo d'acontentar, pera abismarlo en las dolcesas del bienestar, que tan llestas vindrán á disputarli las ferotxes malalties? Y vetaquí que devegadas, moltes vegadas, s' aconsola l' infant ab la cansó, que tan hermosament traduheix l' esperit de la mare. L' infant s' adorm y s' adorm en son felicíssim que traduheixen sovint uns llabis que s' obren com una ponsella. Infants hi ha que han crescut sense la mare, pero no ni hi ha cap á Catalunya que haja crescut sense 'l bes amorós de aquesta cansó, sortint d' uns llabis també amorosos. Si algú n' hi ha que no l' hagi sentit es ben digne de llastima. Pero no es possible: lo bressol may ha sigut desamparat y al compás del bressol s' es cantat sempre lo *Noy de la Mare*.

Y aquesta cansó infantil, humiladíssima, que es tot amor y tendresa, ha sigut acullida á la fi com una claríssima mostra d' un poble que sap unir la delicadesa del art á las cosas que son, ó tenen aporencia al menys, d' insignificants y fútils. Lo *Noy de la Mare*, amparat per la ciencia musical, que, com todas las ciencias, ha arribat á convéncers de que cal acudir al *saber popular*, á lo que 'n deya 'l malaguanyat Bertrán y Bros la *filosofia de la filosa*, es ja una cansó verdaderament consagrada que, vulgar y víctima de gran menyspreu, acaba de sortir ceremoniosament en las taules d' un gran teatre y cantada per llabis extrangers, de verginal frescura, nos trenca 'l cor y 'ns acaba de lligar á tot lo nostre ab lligam indestruc-

tible. ¡Ah! per forsa ha de tenir sublimitat y encís incomparable aqueixa cansó *vulgarissima* quan la dedicaren los nostres avis al mateix Infant Jesús, y la posaren en boca de la Verge Mare. No hi ha al mon música més trascendental que aquesta tant humil que de petits nos convida á viure. Catalans, procureu no pèdre-la, que 'ns perdríam ab ella.

J. B.

(De Lo Geronés).

LO PETIT SASTRE

RONDALLA POPULAR DE LA BAIXA AUSTRIA, RECULLIDA Á VIEHOFEN,
PROP DE SANT PÖLTEN

(Traducció directa al català de C. B.)

UNA vegada era un pobre jornaler que ab la seva dona y sos tres fills ab prou feynas podía viure. Quan lo noy gran complí 'ls catorze anys se posá d'aprenent á casa d'un manyá; lo segon va fer lo mateix. Quan tocá 'l torn al més xich, que 's deya Joan, era massa flach y malaltís pera fer d'aprenent, de manera que's va quedar á guardar las ocas de son pare.

Un dia va anar á casa del jornaler una dona vella coneguda de la familia. Aquesta dona tenía la anomenada de ser brui-xa, per qual motiu la mare d'en Joan li va preguntar que podria fer del xicot. La vella respongué:

—Féulo tirar per sastre, es un bon ofici. Y, mireu, aquí teniu un didal, donéulo á n' en Joan. Ara adeusiau.—

Dihent aixó doná á la mare un didal y la mare 'l doná al xicot que, en aquell moment, torná de guardar las ocas. Lo

xicot doná las gracias á la vella ab molt agraïment, logrant deixarla tant contenta que ademés li regalá unas estisoras, encarregantli que no treballés may ab cap altre didal ni ab cap altres estisoras.

Ja la setmana entrant se 'n aná en Joan á casa d' un sastre del poble. Com que tenia lo didal encantat, desseguida sapigué cosir millor que cap sastre. Alashoras havia d' aprendre de tallar; ab sas estisoras aná aixó molt depressa y son mestre declará acabat l' aprenentatge.

Del poble se 'n aná en Joan á la ciutat vehina, ahont ningú li volia donar feyna al véurel tant menut que semblava un noy de sis anys. Al capdavant logrâ entrar á casa de la viuda d' un sastre y al veure aquesta la molta trassa que 'l xicot tenia lo posâ com á director del obrador en que hi treballavan deu fadrins. Aquestos varen sentir molta enveja porque ells tenian més anys y feya més temps que eran á la casa. Aixís es que varen parlar entre ells:

—Li hem de fer una jugada á n' aquest mocós, porque no hem de permetre que una canalla mani á tots nosaltres.—

Havian notat ells que en Joan may tallava ab cap altres estisoras que las sevas y per aixó varen acordar pëndrelashi y ferlas servir ells. Pensat y fet. Un dels fadrins agafâ un dia las estisoras y 's posâ á tallar un gech. Aviat s' adonâ de que las estisoras anavan tallant solas y que la má no havia de fer més que seguir.

Pero ¡quín susto! Una vegada tallada la roba, resultâ un gech per un gegant y una màniga tenia dos pams més que l' altra. Renegant de las estisoras las tirâ per terra y tractâ ab sos companys d' acusar de bruixot á n' en Joan. Pero ell n' ensumâ alguna cosa y fugí.

Després d' haver fet un parell de jornadas de camí, arribâ á una ciutat ahont tothom, en lloch de vestits, duya sachs com los que serveixen pera la farina. Al entrar pel portal de la ciutat fou aturat per dos homes que duyan sachs vermells y que á la forsa lo portaren á una casa ahont hi havia molts altres homes reunits, anant tots ab sachs negres. Un d' ells va donar un cop de puny demunt d' una taula fent tremolarho tot y va cridar:

—¿Quín es lo vestit que dus y qué vens á fer á n' aquesta ciutat?—

En Joan va dir:

—Soch sastre; y per lo que toca al vestit es fet segons la última moda.

—¡Ay, infelís!—va respondre 'l jutje, puig ho era.—¿No sabs, donchs, que qualsevol que entri en aquesta ciutat ha de dur un sach y que aquell que falti á la llei ha de rebre cent bastonadas? ¿Y tampoch sabs que tot sastre que entri en aquesta ciutat ha de lluytar ab un gegant á causa de la filla del rey?

—Cóm voleu que jo ho sapigués?—va respondre confós en Joan.

—La ignorancia no 't serveix d' excusa—va respondre 'l jutje;—has de lluytar ab lo gegant; te perdonarém las bastonadas porque, aixís com aixís, ab lo gegant s' acabarà la teva vida.

—Está bé—va pensar en Joan, á lo menos m' estalvío alguna cosa.—Llavors dos soldats lo varen acompanyar á la presó, ahont s' havia d' estar fins l' endemà. L' escarceller va tenir pietat del pobre sastret y 's va quedar ab ell tota la nit fentli companyia.

—Vaja—va preguntar en Joan,—dígam, per qué aneu vestits ab sachs y per qué teniu tanta malícia als sastres? Jo no entench que puga ser un crim lo tenir l' ofici de sastre!

—Éscolta—va respondre l' escarceller,—aviat ho haurás entés. La reyna que avans teníam era molt vanitosa y aquesta vanitat era tan gran que cada dia havia d' estrenar set vestits. Per més que aixó costava molt de diner, no hauria fet res sino fos que la vanitat de la mare s' encomaná á la filla. Y la filla encara ho feya més fort, de modo que en tot lo dia no feya altra cosa que posarse y tréures vestits. Ab aixó 'l rey va perdre la paciència: despatxá á la reyna y va ficar á la filla dins d' una torra y va manar que un gegant fes de guardiá. Després va *publicar* una llei que deya que tots los habitants de la ciutat havían d' anar vestits ab sachs y, ademés, desterrava del regne á tots los sastres com á causants de la seva desgracia, prohibint que tornessin may més.—

L' endemà, acompanyat per soldats, fou portat en Joan al bosch. Quan varen ser ja tant aprop del gegant que se 'l sentia roncar, en Joan va rebre l' ordre d' anársen sol endavant.

De sòpte va veure devant d' ell á la vella que li havia regalat lo didal y las estisoras y la vella li va dir:

—Aquí tens un erissó y 'n aucell, guárdals que pot molt ben ser que 't fassin bon servey.—Dit aixó, va desapareixer.

En Joan va seguir caminant, quant de cop va sentir la veu del gegant y va veure sa terrible figura que sortia de darrera un arbre.

—Tu, mesquina criatura—va dir lo gegant,—tu vols probar ab mí las tevas forsas!—

Y 'l gegant va tréures una bola de dins del sarró y la va fer rodar per terra fentla anar molt lluny. Pero en Joan posá á terra l' erissó y 'l va deixar corre, y l' erissó no va parar fins molt més enllá de la bola del gegant.

Lo gegant malhumorat va cridar:

—Aquesta vegada has guanyat tú; pero ara vina aquí. Veus aquesta torra, te quinze pisos y jo ab una pedra arribo fins al de dalt.—

Y va tirar enlayre una pedra, pero no va arribar més que al pis que feya dotze.

—Ara tira tú.—

En Joan va deixar volar l' aucell y l' aucell va volar fins dalt de tot de la torra y encara més amunt.

—També m' has guanyat; ara no més falta veure qui pot fer un salt més gros—va dir lo gegant. Y va saltar per demunt d' un roure.

Está bé—va respondre en Joan.—Fesme 'l favor de doblarme aquesta alba pera que jo puga midarla —

Lo gegant va ajeure l' arbre y en Joan va agafarse á las brancas del cim.

—Ja 'l pots deixar, ara ja sé quina alsada te.—

Lo gegant deixá anar l' arbre y aquest al revinclarse, va tirar á n' en Joan per demunt d' alguns arbres que eran més alts que 'l roure que havia saltat lo gegant.

Llavors lo gegant va dir:

—T' has salvat la vida y ensemps t' has guanyat la filla del rey!—

Després agafá á n' en Joan y l' aixecá enlayre pera que ell pogués contemplar per una finestra del tercer pis de la torra á la filla del rey. En Joan per la finestra entrá dins de la torra.

Aviat en Joan y la filla del rey varen anar á trobar al rey y li esplicaren com havia quedat vensut lo gegant.

Lo rey entregá son regne á n' en Joan y aquest va viure ab la seva muller molts anys.

Pero, ¿qué va fer lo rey ab las sevas maravellosas ceynas, lo didal y las estisoras?

Ab las estisoras va retallar homes dolents fentne de bons y ab lo didal va tornar á cosir al soldats morts ó ferits los caps, los brassos y 'ls peus, de modo que després estavan tant bons y sans com avans.

Y qui no ho vulgui creure, que ho deixi estar.

CANT D' AMOR

ACCÉSSIT Á LA FLOR NATURAL EN LO CERTÁMEN CELEBRAT EN
SANT MARTÍ DE PROVENSALS L' ANY 1894

Aném, pujém, lo bell matí convida
á respirar l' ayret del bosch soliu;
tot es á nostre entorn amor y vida,
flayres y llums; tot es hermós, tot riu.

Extremintse la terra enamorada,
aixeca un cant de festa al Creador,
y una veu dolça d' invisible fada
murmura per l' espay «¡amor! ¡amor!»

A nostres peus la vall mostra sas galas
boy exhalantne sanitós perfúm,
y 'ls aucells baten piulejant las alas
sadolls de joya y amarats de llum.

Ja daura 'l sol l' altiva serralada,
arrencantla al misteri y la foscó,
y en l' horitzó, la blanca nuvolada
sembla un dosser d' armini ab sarrell d' or.

Repenjat en mon bras... fem nostra via
guaytant l' immensitat de fit á fit
y, al lluny, lo mar verdós, font de poesia,
esmeragdi bressol de l' infinit.

Aném, pujém; devant tanta hermosura,
 en éxtasis sublim l' ánima 's fon
 y 'l cor se bressa en onas de ventura...
 ¡qu' es bell, m' aymía, 'l despertar d' un mon!

Y es aqueix mon petxina que s' esberla,
 descobrint somrisenta un paradís,
 pera copsarte á tu, nacrada perla,
 goig de ma vida, de mos ulls encís;
 já tú, sagrat arxiu de la bellesa,
 buch delectíssim de flayrosa mel,
 lliri argentí de verginal puresa
 que trist anyora en son pitjer lo cell!

¿Veus com s' allunya poch á poch la vila,
 conca enganyosa de mígrats plahers?
 Aquí, en aquesta soletat tranquila,
 de somnis d' or s' umplena l' Univers;
 somnis divins que l' esperit cobdicia

com envejat tresor vingut de Deu,
 y al ferli 'l paradís tendra caricia,
 extén son vol com papalló de neu;
 papalló ubriacat de llum que, en son deliri,
 solca los ayres com la mar la nau,
 pera assolir las portas de l' Empiri
 y en ell gosar de venturosa pau..

Aném... Eix mon de l' il·lusió es imatje:
 á sos peus ombras, resplandors al cim...
 Amunt, amunt, y en nostre romiatje,
 mirém l' altura y oblidém l' abim.

¿Qu' es la vida de joyas coronada
 si en ella anyora la ventura 'l cor?
 ¿qu' és la flor per' l' abella assedegada
 si no hi ha néctar en son cálzer d' or?

En eix refugi silenciós, m' aymía,
 voldria jo erigirte altar inmens,
 lo sol un mar de llum t' enviaria
 los ayres notas y las flors encéns.

¡Viure felís lo nostre en eixa sima
 com naus tranquilas dintre 'l port segú',
 somrihents los cors que un pur amor sublima,
 essent jo ton catíu, mon ídol tú!

Aném, baixém... Lo sol se 'n va á la posta
sangonejant los núvols ponentins;
en son carro endolat la nit s' acosta
sembrant l' espay de voladors rubíns.

¡Qué hermosa es eixa altura quan sagellan
son front los besos flamejants del sol,
y qu' hermosa també quan l' enmantellan
las ombras tristas ab sos vels de doll!

Eixint del mar la lluna platejada
s' han acabat del bosch cants y remors
y al bes humit de la frescal rosada,
sobre sos cálzers s' han dormit las flors.

Baixém... quan lo dolor vulga apenarnos,
aquí retornarém ab dols anhel,
cercant la soletat, pera adorarnos
¡ben lluny del mon y ben aprop del cell!

SALVADOR ALBERT

FLOR D' EMPORDÀ

Blanca caputxa que ta fas corona,
cobrint ab plechs amorosits mitj cos,
tendre arracés á ta gayesa dona,
ombra frescal al teu posat ayrós.

Damunt ton pit, que blanament oneja,
tres clavellets de bosch ¡quin benestar!
Lo rinxolat fullatje 'ls vermelleja
de tan xoroys que 's senten gronxolar.

L' ànima 's fa tota ulls á ta passada,
adalerantsen com pel sol la neu;
S' ha enjovenit la Tradició, ufanada
de donar santa gracia á lo del teu.

Del cel de Patria matinera estrella,
alentas goig y endolsas voluntats;
bella nasqueres, y t' ha fet més bella
la lley que dus á tos fidels passats.

No vols trahir tots drets de pagesia,
encapritxante ab lleija bonicor
que repta fort la claretat del dia
y de la nit reb paga de corcor.

Tu no desdexes del voler dels avis,
esclavisante á vergonyós tribut,
per aixó 'l candor que t' aponsella 'ls llabis
prestígis te de secular virtut.

Per xó, eniahonant, retraus clapeig de molsa
que esponja l' aygua de la déu rajant;
per xó ta veu, **com** ta mirada, dolsa,
dreta va al cor, y 'i cor se 'n va esponjant.

Ab goig de nin t' escolta, y en ta parla
s' embadaleix com més li 'n fas sentir,
y se 'n amara tot al recordarla,
y anhela 'l jorn que 'n tornarà á johir.

Si al ovirarte la maldat s' enfrena,
tota calúnnia 's fon aixís que 't veu;
sab qu' es honrada y ve d' honrada mena
la que somriu ab lo somriure teu.

Somriure pur, promesa venturosa
pel cor que 's guanyi ton amor content.
¿Cóm no has de ser la sospirada esposa
si ets de ta mare encarnació vivent?

¡Ta mare! Encara recordantla bella,
fresca y gentil al contemplarte á tu,
diuen los vells entendrosits «¡Es ella!»
y 's refá 'l temps que alé anyorat los du.

De la masía que t' heurá la feyna
será abundosa en pler may decandit,
esclavitut d' amor te 'n farà reyna,
y fins ton rey s' hi sentirá rendit.

No haurás sigut fatal sobrevinguda
que porta al tronch migransa y lassitut:
afermarás la soca revinguda,
y 'ls temps n' haurán gayesa y fortitut.

Y no 's perdrán, per tu, de la masía
sancer renom ni pa benefactor,
y 'l temple gaudirá ta pabordía,
y 'ls pobres lloharán lo teu bon cor.

Te seguirán conversas y riallas
com la virám anyors del teu clamar;
vellas cansons y ditas y rondallas
á redós teu vindránse á soleyar.

Lo contrapás y la sardana honesta
que del bonviure trauen ufanor,
no desdirán per tu: de noble festa
si ahir poncella, avuy be 'n serás flor.

May per intent hipócrita esverada,
sempre vianant ab ferma rectitut,
mirall serás de velledat honrada
com ara ho ets d' honrada joventut.

Parents y herents á qui un sant dia acobla
per més estrényer llassos de l' avior,
veyente amada per tothom del poble,
dixós ergull tindrán del teu amor.

Y trobarán «de cap-de-brot» la tría
que feu de tu l' hereu que t' agradá,
y dirán tots: «¡Dixosa la masía
que embauma aixís la Flor del Empordá!»

JOAQUIN RIERA Y BERTRÁN